

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

7. november 2019*

Eelotsusetaotlus – Keskkond – Teatavate projektide keskkonnamõju hindamine – Üldsuse osalemine otsustamises ja õigus kohtu poole pöörduda – Kaebuse esitamise tähtaja algus

Kohtuasjas C-280/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Symvoulio tis Epikrateiase (Kreeka kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) 21. märtsi 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 24. aprillil 2018, menetluses

Alain Flausch,

Andrea Bosco,

Estienne Roger Jean Pierre Albrespy,

Somateio „Syndesmos Iiton“,

Somateio „Elliniko Diktyo – Filoi tis Fysis“,

Somateio „Sylogos Prostatias kai Perithalpsis Agrias Zois – SPPAZ“

versus

Ypourgos Perivallontos kai Energeias,

Ypourgos Oikonomikon,

Ypourgos Tourismou,

Ypourgos Naftilias kai Nisiotikis Politikis,

menetluses osales:

105 Anonymi Touristiki kai Techniki Etaireia Ekmetallefsis Akiniton

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president J.-C. Bonichot (ettekandja), kohtunikud M. Safjan ja L. Bay Larsen,

kohtujurist: J. Kokott,

* Kohtumenetluse keel: kreeka.

kohtusekretär: ametnik R. Schiano,

arvestades kirjalikku menetlust ja 27. märtsi 2019. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- A. Flausch, A. Bosco, E. R. J. P. Albrespy, Somateio „Syndesmos Iiton“, Somateio „Elliniko Diktyo – Filoi tis Fysis“ ja Somateio „Syllogos Prostatias kai Perithalpsis Agrias Zois – SPPAZ“, esindajad: *dikigoros* G. Dellis ja *dikigoros* A. Chasapopoulos,
- 105 Anonimi Touristiki kai Techniki Etaireia Ekmetallesis Akinton, esindajad: *dikigoros* G. Giannakourou ja *dikigoros* D. Valasis,
- Kreeka valitsus, esindajad: K. Georgiadis, G. Karipsiadis, A. Banos ja G. Papadaki,
- Euroopa Komisjon, esindajad: G. Gattinara, M. Noll-Ehlers, M. Konstantinidis ja M. Patakia,

olles 23. mai 2019. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (ELT 2012, L 26, lk 1; edaspidi „keskkonnamõju hindamise direktiiv“) artikleid 6 ja 11.
- 2 Eelotsusetaotlus esitati kohtuvaidluse raames, mille pooled on ühelt poolt Alain Flausch, Andrea Bosco, Estienne Roger Jean Pierre Albrespy, Somateio „Syndesmos Iiton“, Somateio „Elliniko Diktyo – Filoi tis Fysis“ ja Somateio „Syllogos Prostatias kai Perithalpsis Agrias Zois – SPPAZ“ ja teiselt poolt Ypourgos Perivallontos kai Energeias (Kreeka keskkonna- ja energeetikaministeerium), Ypourgos Oikonomikon (Kreeka majandusministeerium), Ypourgos Tourismou (Kreeka turismiministeerium) ja Ypourgos Naftilias kai Nisiotikis Politikis (Kreeka mereministeerium) ning mille ese on nende aktide õiguspärasus, millega antakse luba ehitada Íose saarele (Kreeka) turismikompleks.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Keskkonnamõju hindamise direktiivi põhjendustes 7 ja 16 on märgitud:

„(7) Tõenäolise olulise keskkonnamõjuga riiklike ja eraprojektide teostusluba tuleks anda ainult pärast nende projektide tõenäolise olulise keskkonnamõju eelnevat hindamist. Sellisel hindamisel tuleks lähtuda arendaja esitatud asjakohasest teabest, mida võivad täiendada kõnealuse projektiga võimalikult seotud asutused ja asjaomane üldsus.

[...]

- (16) Üldsuse tõhus kaasamine otsuste tegemisse võimaldab üldsusel väljendada ja otsustajatel arvesse võtta arvamusi ja probleeme, mis võivad olla selliste otsuste puhul asjakohased, ning suurendada otsustamisprotsessi vastutustundlikkust ja läbipaistvust, panustada üldsuse teadlikkusesse keskkonnaküsimustes ning avaldada toetust vastuvõetavatele otsustele.“

4 Direktiivi artikli 1 lõikes 2 on ette nähtud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

d) „üldsus“ – üks või mitu füüsilist või juriidilist isikut ja vastavalt siseriiklikele õigusaktidele või tavadele nende ühendused, organisatsioonid või rühmad;

e) „asjaomane üldsus“ – üldsus, keda artikli 2 lõikes 2 osutatud keskkonnaalaste otsuste tegemise kord mõjutab või võib mõjutada, või üldsus, kelle huvidega see on seotud; selle määratluse puhul arvestatakse, et selline huvi on keskkonnakaitset edendavatel valitsusvälistel organisatsioonidel, kes vastavad siseriiklike õigusaktidega sätestatud nõuetele;

[...]“.

5 Direktiivi artikli 2 lõikes 1 on sätestatud järgmist:

„Liikmesriigid võtavad kõik vajalikud meetmed, tagamaks, et enne loa andmist nõutakse keskkonda muu hulgas oma laadi, mahu või asukoha tõttu oluliselt mõjutada võivatelt projektidelt teostusloa ja hinnatakse nende mõju. Sellised projektid on piiritletud artiklis 4.“

6 Keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 6 lõigetes 2–5 on seoses üldsuse osalemisega otsustamises sätestatud järgmist:

„2. Üldsust teavitatakse kas avalike teadaannete abil või muul kohasel viisil, näiteks olemasolu korral elektroonilise ajakirjanduse abil, järgmistest küsimustest artikli 2 lõikes 2 osutatud keskkonnaalaste otsuste tegemise korra varases etapis ja hiljemalt siis, kui teavet saab nõuetekohaselt esitada:

a) teostusloa taotlus;

b) tõsiasi, et projekti keskkonnamõju tuleb hinnata, ja vajadusel tõsiasi, et selle suhtes kohaldatakse artiklit 7;

c) üksikasjad pädevate asutuste kohta, kes vastutavad otsuse tegemise eest, asutuste kohta, kust saab asjakohast teavet, asutuste kohta, kellele võib esitada märkusi ja küsimusi ning märkuste ja küsimuste edastamise ajakava kohta;

d) võimaliku otsuse laad ja olemasolu korral otsuse eelnõu;

e) teadaanne artikli 5 kohaselt kogutud teabe kättesaadavuse kohta;

f) teadaanne selle kohta, millal, kus ja kuidas tehakse asjakohane teave kättesaadavaks;

g) üksikasjad käesoleva artikli lõike 5 kohase üldsuse kaasamise korra kohta.

3. Liikmesriigid tagavad, et üldsusele tehakse mõistlike tähtaegade piires kättesaadavaks järgmine:

a) mis tahes artikli 5 kohaselt kogutud teave;

b) kooskõlas siseriiklike õigusaktidega peamised aruanded ja nõuanded, mis on pädevale asutusele või pädevatele asutustele esitatud ajal, mil asjaomast üldsust teavitati käesoleva artikli lõike 2 kohaselt;

c) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2003. aasta direktiivi 2003/4/EÜ (keskkonnateabele avaliku juurdepääsu kohta [(ELT 2003, L 41, lk 26; ELT eriväljaanne 15/07, lk 375)]) sätete kohaselt muu kui käesoleva artikli lõikes 2 nimetatud teave, mis on vajalik otsuse tegemiseks vastavalt käesoleva direktiivi artiklile 8 ja mis saab kättesaadavaks alles pärast seda, kui asjaomast üldsust on käesoleva artikli lõike 2 kohaselt teavitatud.

4. Asjaomasele üldsusele antakse õigeaegsed ja tõhusad võimalused võtta osa artikli 2 lõikes 2 nimetatud keskkonnanalaste otsuste tegemise korrast ning selleks antakse üldsusele õigus esitada pädevale asutusele või pädevatele asutustele märkusi ja arvamusi, kui selleks on enne teostusloa taotluse kohta otsuse tegemist veel võimalus.

5. Üldsuse teavitamise (näiteks müürilehtede kasutamine teatavas ümbruskonnas, avaldamine kohalikes ajalehtedes) ning asjaomase üldsusega konsulteerimise (näiteks kirjalike esildiste või avalike küsitluste teel) üksikasjaliku korra määravad kindlaks liikmesriigid.“

7 Projekti kohta tehtava otsuse kohta on keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 9 lõikes 1 sätestatud:

„Kui teostusloa andmise või andmatajätmise otsus on tehtud, teatab pädev asutus või teatavad pädevad asutused sellest üldsusele asjakohases korras [...]“

8 Kaebuste osas on direktiivi artiklis 11 ette nähtud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et kooskõlas siseriikliku õigussüsteemiga oleks asjaomasel üldsusel:

a) kellel on küllaldane huvi või teisel juhul;

b) kelle õigust on kahjustatud, kui liikmesriigi menetlusseadus seab selle eeltingimuseks,

juurdepääs kaebuste lahendamisele kohtus või mõnes muus sõltumatus ja erapooletus organis, mis on seaduslikult asutatud, et vaidlustada otsuste, seaduste ja tegevusetuse sisulist või protseduurilist seaduslikkust seoses käesoleva direktiivi sätete kohase üldsuse kaasamisega.

2. Liikmesriigid määravad kindlaks, mis etapis võib otsuseid, seadusi või tegevusetust vaidlustada.

3. Liikmesriigid määravad kindlaks, mis moodustab küllaldase huvi ja õiguse kahjustatuse, kooskõlas eesmärgiga anda asjaomasele üldsusele laialdane juurdepääs õiguskaitsele. [...]“

Kreeka õigus

9 Seaduse 4014/2011, mis käsitleb keskkonnanaloo andmist töödele ja tegevustele ning ilma loata ehitiste seadustamist samal ajal keskkonnamõjuga seotud nõuete kehtestamisega ja muid keskkonna-, energeetika- ja kliimamuutuste ministeeriumi pädevusse kuuluvaid sätteid“ (*FEK A' 209*) artikli 1 lõige 1 jaotab era- ja avaliku sektori projektid kahte kategooriasse (A ja B) vastavalt nende keskkonnamõjule. Esimene kategooria (A) hõlmab töid ja tegevusi, millel on tõenäoliselt oluline mõju keskkonnale ja mille puhul on vaja hinnata keskkonnamõju (edaspidi „keskkonnamõju hindamine“), et kehtestada keskkonna kaitse eesmärgil konkreetsed nõuded ja piirangud. Teise kategooriasse (B) kuuluvad vähem olulise keskkonnamõjuga projektid.

10 Seaduse 4014/2011 artiklid 3, 4 ja 19 reguleerivad üldsuse osalemist. Selle seaduse artikli 12 kohaselt koondatakse eri load kokku keskkonnanõuete heakskiitmise otsusesse (edaspidi „heakskiitmisotsus“).

- 11 Seaduse 4014/2011 artikli 30 lõige 9 sisaldab üleminekusätet, mis näeb ette, et kuni elektroonilise keskkonnaregistri kasutuselevõtmiseni jäävad kehtima seni kehtinud õigusnormid, mis reguleerivad huvitatud isikutega konsulteerimist ja üldsuse osalemismenetlust seoses keskkonnalubadega. Viidatud õigusnormide kohaselt algatatakse menetlus projekti käsitleva teabe kohta teate väljapanemisega asjaomase piirkonna ametivõimu ruumides ja avaldamisega kohalikus ajakirjanduses; seejuures kutsutakse kõiki huvitatud isikuid üles tutvuma keskkonnamõju hinnanguga ja esitama selle kohta oma märkused.
- 12 Seaduse 4014/2011 artikli 19*bis* kohaselt tuleb heakskiitmisotsus avaldada internetis ühe kuu jooksul pärast selle tegemist. Selle tähtaja ületamine tingib heakskiidu tühisuse. Heakskiitmisotsuse avaldamine spetsiaalsel veebisaidil on võrdväärne õigusnormides nõutud avalikustamisega ja selle tulemusel eeldatakse, et kõik huvitatud isikud on otsusest teada saanud, nii et nad saavad esitada kaebuse tühistamise nõudmiseks või kasutada mis tahes muud õiguskaitselahendit.
- 13 Presidendi dekreeedi nr 18/1989, mis käsitleb õigusnormide kodifitseerimist haldusnõukogu poolt (*FEK A' 8*) artikli 46 kohaselt esitatakse kaebus tühistamise nõudmiseks 60 päeva jooksul (90 päeva jooksul mitteresidentide puhul) vaidlustatud akti teatavaks tegemisele järgnevast päevast või avalikustamisele järgnevast päevast, kui avalikustamine on õigusnormide kohaselt nõutav, või veel ka päevast, mil kaebaja sai aktist täies ulatuses teadlikuks. Väljakujunenud kohtupraktika tõlgenduses tähendab see säte seda, et kui seaduses on nõutud halduse üksikakti avalikustamist konkreetsel moel, siis hakkab tähtaeg, mille jooksul saab selle akti tühistamise nõudmiseks esitada kaebuse, asjaomaste isikute puhul kulgema päevast, mil akt teatavaks tehti, või päevast, mil nad said akti sisust teadlikuks, ning kolmandate isikute puhul päevast, mil akt avalikustati.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 14 Põhikohtuasi seondub Íose saarel turismikompleksi loomise projektiga. Küklaadide saarestikus asuv Íos kuulub Lõuna-Egeuse piirkonna (Kreeka) haldusalasse, selle pindala on ligikaudu 100 km² ja seal elab 2000 elanikku.
- 15 Vaidlustatud projekt näeb ette hotelli, spaa, muude eluasemete, selliste tugirajatiste nagu magestamisjaam, sadamarajatised, kunstrannad, üht laidu maismaaga ühendav sild, teevõrk ja muu taristu ehitamise. Projekt hõlmab ligi 27 hektari suurust maa-ala, millest üle 18 hektari on ehitiste all. Projekti alla jääb ranniku-, ranna- ja mereala.
- 16 Põhikohtuasjas kõnealuse projekti kategooria, milleks on A kategooria, alla kuuluvate tööde suhtes kohaldatavate Kreeka õigusnormide kohaselt viidi läbi keskkonnamõju hindamine.
- 17 2. augustil 2013 kutsuti kõiki huvitatud isikuid üles osalema keskkonnamõju hindamises ja vastav kutse avaldati Sýrose kohalikus ajalehes (*Koini Gnomi*) ning pandi üles ka Lõuna-Egeuse piirkonna ametivõimude ruumides Sýrose (Kreeka) saarel, mis asub Íose saarest 55 meremiili kaugusel. Keskkonnamõju hindamise toimikut hoiti samuti Sýrosel ning seal pidi toimuma ka konsultatsioon.
- 18 Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust nähtub, et ühendus Íose ja Sýrose vahel ei ole igapäevane ning kestab mitu tundi, sest sellel liinil ei kasutata kiiret laeva, lisaks on ülesõidu hind küllaltki kõrge.
- 19 Keskkonna- ja energeetikaminister ning turismiminister tegid 8. augustil 2014 heakskiitmisotsuse, millega kiideti heaks Íose saarel turismikompleksi loomise projekt ning selle suhtes kohaldatavad keskkonnanõuded.
- 20 See otsus avalikustati 11. augustil 2014 avalike teadete portaalis Diavgeia ning 8. septembril 2014 keskkonnaministeeriumi veebisaidil www.aepo.ypeka.gr (edaspidi „keskkonnaministeeriumi veebisait“), mida on silmas peetud seaduse 4014/2011 artiklis 19*bis*.

- 21 Kaebajad põhikohtuasjas, see tähendab kolm füüsilist isikut, kellel on kinnisvara Íose saarel, kuid kes on Belgia, Itaalia ja Prantsusmaa residendid, ning kolm ühingut, vaidlustasid 8. augusti 2014. aasta heakskiitmisotsuse eelotsusetaotluse esitanud kohtus alles 19. veebruaril 2016. aastal esitatud kaebusega.
- 22 Nad väidavad, et said 8. augusti 2014. aasta heakskiitmisotsusest teada alles 22. detsembril 2015, mil nad avastasid, et projektiga hõlmatud alal oli alustatud ettevalmistavaid töid.
- 23 Projektiga seotud heakskiitude ja lubade saajast äriühing 105 Anonimi Touristiki kai Techniki Etaireia Ekmetallefsis Akinton astus menetlusse ja esitas vastuväite, mille kohaselt kaebus oli esitatud hilinenult.
- 24 Neil asjaoludel otsustas Symvoulio tis Epikrateias (Kreeka kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas [keskkonnamõju hindamise direktiivi] artikleid 6 ja 11 koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47 tuleb tõlgendada nii, et nendega on kooskõlas sellised riigisisised õigusnormid, nagu need, mida on nimetatud eelotsusetaotluse punktides 8, 9 ja 10 ning mille kohaselt menetlused, mis eelnevad sellise otsuse vastuvõtmisele, millega kiidetakse heaks olulise keskkonnamõjuga tööde ja tegevuste keskkonnanõuded, (see tähendab keskkonnamõju hinnangute avalikustamine, üldsuse teavitamine ja üldsuse osalemine konsulteerimisel) viib üldjuhul läbi kõige kõrgem haldusüksus, see tähendab piirkond, mitte asjaomane kohalik omavalitsusüksus, kusjuures esimesena nimetatu teostab nende üle ka järelevalvet?
2. Kas [keskkonnamõju hindamise direktiivi] artikleid 6 ja 11 koostoimes [põhiõiguste harta] artikliga 47 tuleb tõlgendada nii, et nendega on kooskõlas eelnimetatud punktides osutatud riigisisised õigusnormid, milles on lõppkokkuvõttes ette nähtud, et nende otsuste avalikustamine, millega kiidetakse heaks olulise keskkonnamõjuga tööde ja tegevuste keskkonnanõuded, seeläbi, et need avalikustatakse spetsiaalsel veebisaidil, loob eelduse, et kõik huvitatud isikuid olid asjast täies ulatuses teadlikud, kasutamaks kehtivas õiguses ette nähtud õiguskaitsevahendit[, milleks on kaebuse esitamine Symvoulio tis Epikrateias (Kreeka kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu)] 60 päeva jooksul, kui võtta arvesse õigusnorme, mis reguleerivad keskkonnamõju hinnangute avalikustamist, üldsuse teavitamist ja üldsuse osalemist selliste tööde ja tegevuste keskkonnanõuete heakskiitmise menetluses ning mille kohaselt on nende menetluste läbiviimise kohaks kõige kõrgem haldusüksus, see tähendab piirkond, mitte asjaomane kohalik omavalitsusüksus?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib esimese küsimusega sisuliselt teada saada, kas keskkonnamõju hindamise direktiivi artiklit 6 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriik võib teatud projektiga seonduvad ja otsustamises üldsuse osalemiseks vajalikud toimingud teha pädeva piirkondliku haldusvõimu esinduse asukohas, mitte selles kohalikus omavalitsusüksuses, kus projekti hakatakse ellu viima.
- 26 Sellega seoses tuleb märkida, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 6 lõige 5 jätab nii üldsuse teavitamise kui ka asjaomase üldsusega konsulteerimise üksikasjaliku korra kindlaksmääramise sõnaselgelt liikmesriikide hooleks.

- 27 Neil asjaoludel, kui liidu õigusega ei ole kehtestatud norme, mis reguleeriksid liikmesriigil üldsuse teavitamise ja üldsuse otsustamises osalemise valdkonnas lasuvate kohustuste liikmesriigi poolt täitmisele kohaldatavat menetluskorda, tuleb see kord määrata väljakujunenud kohtpraktika kohaselt menetlusautonoomia põhimõtte alusel kindlaks iga liikmesriigi õiguskorras, tagades seejuures, et see kord ei oleks ebasoodsam korrast, mis reguleerib sarnaseid riigisiseseid olukordi (võrdväarsuse põhimõtte), ja et see ei muudaks liidu õiguskorras tulenevate õiguste teostamist tegelikult võimatuks või ülemäära keeruliseks (tõhususe põhimõtte) (vt analoogia alusel 20. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punkt 29).
- 28 Kohe alustuseks tuleb hajutada kõik kahtlused seoses küsimusega, kas sellises keskkonnaloa taotlemise olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas, on täidetud võrdväarsuse põhimõttega seonduv tingimus. Tingimusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu kontrolli tulemusel ei ilmne vastupidist, ei nähtu Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et sarnaste olukordade suhtes kohaldataks soodsamat riigisisest menetluskorda kui see, mis on ette nähtud keskkonnamõju hindamise direktiivi rakendamiseks ja mida kohaldati põhikohtuasjas; seda ei ole ka väidetud.
- 29 Tõhususe põhimõttega seoses on eelotsusetaotluse esitanud kohtul seevastu kahtlusi seoses põhikohtuasjas kõne all oleva menetluse kolme aspektiga.
- 30 Ta osutab esiteks viisile, kuidas üldsust teavitati projekti olemasolust ja selle kohta korraldatavast konsultatsioonist.
- 31 Sellega seoses tuleb märkida, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 6 lõike 4 alusel peavad asjaomasele üldsusele antavad võimalused osaleda keskkonnaalaste otsuste tegemise varajases staadiumis olema tõhusad.
- 32 Nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 53, ei ole kõik teavitamise viisid selles valdkonnas iseenesest piisavad. Nimelt peavad pädevad ametiasutused veenduma, et kasutatud teabekanaleid saab mõistlikult pidada kohaseks asjaomase üldsuse liikmete teavitamise seisukohast, andes neile sobiva võimaluse olla kursis kavandatava tegevuse, otsustamisprotsessi ja oma võimalustega osaleda menetluse varajases staadiumis.
- 33 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on välja selgitada, kas põhikohtuvaidlusele eelnenud menetluses peeti neist nõuetest kinni.
- 34 Kohtule tarviliku vastuse andmiseks on siiski võimalik täheldada, et kuivõrd kuupäeval, mil avaldati keskkonnamõju hindamises osalemise üleskutse, elasid enamus huvitatud isikutest kas Íose saarel või omasid seal kinnisvara, siis ei tundu teate väljapanek Sýrose saarel asuvates piirkonna haldusvõimu esinduse ruumides olevat sobivalt kaasa aidanud asjaomase üldsuse teavitamisele isegi hoolimata sellest, et teade avaldati ka viimase saare kohalikus ajalehes.
- 35 Vastupidise hinnangu saaks anda vaid juhul, kui tuvastatakse, et kõnealust kohalikku ajalehte levitati ja loeti Íose saarel väga ulatuslikult. Kui see nii ei ole, saab selliseid teavitamise viise, nagu kasutati põhikohtuasjas, pidada piisavaks vaid siis, kui puuduvad muud sobivamad teavitamisvahendid, mida pädevad asutused oleksid saanud kasutada ebasproportsionaalseid pingutusi tegemata, näiteks ülespanek Íose saare kõige käidavamates kohtades või konkreetses kohas, kus projekti hakatakse ellu viima.
- 36 Kuivõrd Euroopa Kohtu käsutuses ei ole täpset teavet kohaliku ajalehe levitamiskiiside kohta Íose saarel, siis peab eelotsusetaotluse esitanud kohus välja selgitama, kas eelmises punktis esitatud kaalutlustega arvestades oli asjaomase üldsuse teavitamine kõnealust menetlust puudutavas osas sobiv.
- 37 Teiseks on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi seoses kohaga, kus üldsusel võimaldati tutvuda toimikuga, mis sisaldas põhikohtuasjas kõne all oleva projektiga seonduvat teavet.

- 38 Sellega seoses tuleb täheldada, et osalemismenetluse toimikuga tutvumise tingimused peavad olema sellised, et võimaldavad asjaomasel üldsusel teostada tegelikult oma õigusi; see tähendab, et kõnealuse toimikuga peab olema lihtne tutvuda.
- 39 Võimalikke raskusi, mis võivad asjaomasel üldsusel tekkida selle toiminguga raames, võib siiski õigustada pädeva asutuse jaoks ebaproportsionaalne halduskoormus.
- 40 Ehkki selle väljaselgitamine, kas kõnealuseid nõudeid järgiti menetluses, mis päädis põhikohtuasja algatamisega, on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne, tuleb siiski märkida, et nagu täheldas kohtujurist oma ettepaneku punktides 71 ja 72, tuleb vastava hinnangu andmisel võtta arvesse pingutust, mida nõuab asjaomaselt üldsuselt Íose saarelt Sýrose saarele sõitmine, ning samuti pädevate asutuste võimalusi teha proportsionaalse pingutuse hinnaga toimikuga tutvumine võimalikuks ka Íose saarel.
- 41 Kolmandaks on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi seoses sellega, kuidas toimus konsulteerimine Sýrose saarel.
- 42 Sellega seoses tuleb öelda, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 6 lõike 5 kohaselt määravad asjaomase üldsusega konsulteerimise üksikasjaliku korra kindlaks liikmesriigid; selles sättes on üksnes näitena ära nimetatud „kirjalikud esildised või avalik küsitlus“.
- 43 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on välja selgitada, kas põhikohtuasjas kõne all olevas menetluses järgiti selles küsimuses tõhususe põhimõtet, ja seejuures hinnata käesoleva kohtuotsuse punktides 38 ja 39 nimetatutega analoogsetest nõuetest kinnipidamist.
- 44 Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artiklit 6 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui liikmesriik teeb teatud projektiga seonduvad ja otsustamises üldsuse osalemiseks vajalikud toimingud pädeva piirkondliku haldusvõimu esinduse asukohas, mitte selles kohalikus omavalitsusüksuses, kus projekti hakatakse ellu viima, kui kasutatud konkreetset vahendit ei taga asjaomasele üldsusele võimalust oma õigusi tegelikult maksma panna; kas see nii on, peab välja selgitama liikmesriigi kohus.

Teine küsimus

- 45 Oma teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada, kas esimesele küsimusele antud vastust arvestades tuleb keskkonnamõju hindamise direktiivi artikleid 9 ja 11 tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mis näevad ette spetsiifilisel veebisaidil projekti heakskiitmise kohta teate avaldamise, millest alates hakkab kulgema kaebuse esitamise 60päevane tähtaeg.
- 46 Alustuseks tuleb märkida, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artiklit 11, mida see küsimus osaliselt käsitleb, on tõlgendatud nii, et selle kohaldamisalasse kuuluvad vaid kohtuvaidluse need aspektid, mis puudutavad asjaomasel üldsusel oleva õiguse osaleda otsustamises maksmapanekut vastavalt direktiivis selles osas sätestatud täpsetele eeskirjadele. Seevastu ei kuulu selle artikli kohaldamisalasse kaebused, mis põhinevad selle direktiivi mis tahes muul eeskirjal, ja veelgi vähem kaebused, mis põhinevad mingitel muudel, kas liidu või liikmesriigi õigusnormidel (vt selle kohta 15. märtsi 2018. aasta kohtuotsus North East Pylon Pressure Campaign ja Sheehy, C-470/16, EU:C:2018:185, punktid 36 ja 39).
- 47 Keskkonnamõju hindamise direktiivi artikkel 11 on sellegipoolest kohaldatav sellisel juhtumil, nagu on kõne all põhikohtuasjas, vaatamata sellele, et kaebus puudutab üksnes loaotsust, mitte küsimusi, mis seonduvad üldsuse osalemise otsustusmenetluses.

- 48 Keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 11 lõige 2 näeb nimelt ette, et liikmesriigid määravad kindlaks, mis etapis saab direktiivi artikli 11 lõikes 1 nimetatud otsuste, tegevuse ja tegevusetuse peale kaebusi esitada.
- 49 Kreeka valitsuse vastusest ühele Euroopa Kohtu küsimusele kohtuistungil aga nähtub, et Kreeka õiguses on ette nähtud, et üldsuse osalemist puudutavad võimalikud rikkumised tuleb välja tuua lõpliku loaotsuse peale esitatud kaebuses.
- 50 Järgmiseks tuleb märkida, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 9 lõike 1 kohaselt teavitab pädev asutus või teavitavad pädevad asutused üldsust loa andmise või andmatajätmise otsusest asjakohases korras. Ehkki see säte näeb ette teatavad tingimused teate sisu osas, ei ole selles midagi märgitud järgitava menetluse kohta.
- 51 Kuivõrd keskkonnamõju hindamise direktiivis ei ole ka ette nähtud mingeid eeskirju kaebuse esitamise tähtaja kulgema hakkamise hetke ja arvutamise kohta, siis tuleb tuvastada, et liidu seadusandja soovis jätta need küsimused liikmesriikide reguleerida menetlusautonoomia raames, nii et sealjuures järgitaks käesoleva kohtuotsuse punktis 27 nimetatud võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtteid ning peetaks silmas seda, et käesoleval juhul näib küsimusi tõusetuvat vaid seoses teisega neist kahest põhimõttest ja seda käesoleva kohtuotsuse punktis 28 esitatud põhjustega analoogsetel põhjustel.
- 52 Sellega seoses tuleb hajutada eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused seoses tõhususe põhimõttega niivõrd, kuivõrd need puudutavad otsuse internetis avaldamise või kaebuse esitamise tähtaja olemasolu küsimusi kui selliseid.
- 53 Keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 6 lõige 2 nimetab üldsuse teavitamiseks kasutatava kommunikatsioonivahendina nimelt sõnaselgelt elektroonilisi kanaleid, kui need on olemas.
- 54 Kaebuse esitamise tähtajaga seoses tuleb tähelepanu juhtida sellele, et Euroopa Kohus on tunnustanud, et tõhususe põhimõttega on kooskõlas mõistlike kaebuse esitamise tähtaegade kehtestamine õiguse minetamise ähvardusel, kui seda tehakse õiguskindluse tagamiseks, mis kaitseb ühtemoodi nii huvitatud isikut kui ka asjaomast asutust, isegi kui nende tähtaegade möödalaskmine toob loogiliselt kaasa esitatud kaebuse täielikult või osaliselt läbivaatamata jätmise (vt selle kohta 20. detsembri 2017. aasta kohtuotsus *Caterpillar Financial Services*, C-500/16, EU:C:2017:996, punkt 42).
- 55 Eeskätt ei pea Euroopa Kohus ülemääraseks raskuseks asjaolu, et kehtestatakse kaebuse esitamise tähtjad, mis hakkavad kulgema alles alates kuupäevast, mil asjaomane isik saab teatest teada või vähemalt oleks pidanud sellest teada saama (vt selle kohta 27. veebruari 2003. aasta kohtuotsus *Santex*, C-327/00, EU:C:2003:109, punktid 55 ja 57; 6. oktoobri 2009. aasta kohtuotsus *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 45, ning 8. septembri 2011. aasta kohtuotsus *Rosado Santana*, C-177/10, EU:C:2011:557, punkt 96).
- 56 Tõhususe põhimõttega oleks seevastu vastuolus tugineda isiku vastu tähtajale, kui liikmesriigi asutuste tegevus koosmõjus tähtaja olemasoluga jättis isiku täielikult ilma võimalusest panna oma õigused maksma liikmesriigi kohtus, see tähendab juhul, kui asutused on oma käitumisega tinginud kaebuse hilinenud esitamise (vt selle kohta 19. mai 2011. aasta kohtuotsus *Iaia jt*, C-452/09, EU:C:2011:323, punkt 21).
- 57 Lõpetuseks tuleneb keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 11 lõikest 3, et kui liikmesriigid kehtestavad üldsuse otsustamises osalemise valdkonnas kaebuste esitamise korra, peavad nad seadma eesmärgiks õiguskaitse laialdase kättesaadavuse (vt selle kohta 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus *Edwards ja Pallikaropoulos*, C-260/11, EU:C:2013:221, punktid 31 ja 44, ning 17. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus *Klohn*, C-167/17, EU:C:2018:833, punkt 35).

- 58 Sellega seoses tuleb märkida, et nagu nähtub vastusest esimesele küsimusele, peab asjaomast üldsust teavitama sobilikult ja piisavalt varakult loamenetlusest ja tema võimalustest selles osaleda. Kui seda ei ole tehtud, ei saa asjaomase üldsuse liikmed aga olla valmis selleks, et neid teavitatakse lõplikust loaotsusest.
- 59 See kehtib eriti sellistel asjaoludel, nagu on kõne all põhikohtuasjas. Nimelt ei saa pelka võimalust keskkonnaministeeriumi veebilehel loaotsusega *ex post* tutvuda pidada tõhususe põhimõtte seisukohast rahuldavaks, sest olukorras, kus ei olnud piisavalt teavet üldsuse osalemismenetluse algatamise kohta, ei saa kellelki oodata, et ta hoiaks end kursis selle menetluse tulemusel tehtava lõpliku otsuse avaldamisega.
- 60 Seega tuleb teisele küsimusele vastata, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikleid 9 ja 11 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, millest tulenevalt tuginetakse asjaomase üldsuse liikmete vastu kaebuse esitamise tähtajale, mis hakkab kulgema projektile loa andmise teate avaldamisest internetis, kui neile asjaomase üldsuse liikmetele ei ole eelnevalt antud sobivat võimalust tutvuda loamenetlust käsitleva teabega vastavalt selle direktiivi artikli 6 lõikele 2.

Kohtukulud

- 61 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

- 1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta artiklit 6 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui liikmesriik teeb teatud projektiga seonduvad ja otsustamises üldsuse osalemiseks vajalikud toimingud pädeva piirkondliku haldusväime esinduse asukohas, mitte selles kohalikus omavalitsusüksuses, kus projekti hakatakse ellu viima, kui kasutatud konkreetsed vahendid ei taga asjaomasele üldsusele võimalust oma õigusi tegelikult maksma panna; kas see nii on, peab välja selgitama liikmesriigi kohus.**
- 2. Direktiivi 2011/92 artikleid 9 ja 11 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, millest tulenevalt tuginetakse asjaomase üldsuse liikmete vastu kaebuse esitamise tähtajale, mis hakkab kulgema projektile loa andmise teate avaldamisest internetis, kui neile asjaomase üldsuse liikmetele ei ole eelnevalt antud sobivat võimalust tutvuda loamenetlust käsitleva teabega vastavalt selle direktiivi artikli 6 lõikele 2.**

Allkirjad